

Vergaderjaar 2022–2023

33 173

Prestaties in de strafrechtketen

Nr. 23

BRIEF VAN DE MINISTER VAN JUSTITIE EN VEILIGHEID

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 19 oktober 2022

Hierbij bied ik uw Kamer de jaarlijkse publicatie Criminaliteit en rechtshandhaving 2021: Ontwikkelingen en samenhangen – afgekort C&R 2021 – aan. C&R 2021 omvat de strafrechtsketencijfers inclusief de afgelopen twee jaren van de COVID-19-pandemie, 2020 en 2021. C&R 2021 beschrijft de ontwikkelingen in de vorm van jaarcijfers. Wat zich aan ontwikkelingen afspeelt in de afzonderlijke maanden binnen het jaar blijft daarmee buiten beeld. Mogelijke verbanden met COVID-19 komen alleen aan de orde voor zover daar voldoende aanwijzingen voor zijn.

Criminaliteit en rechtshandhaving 2021 (C&R 2021)

C&R is in 1999 door WODC en CBS opgezet. Sinds 2011 werkt de Raad voor de rechtspraak (Rvdv) aan deze publicatie mee en sinds de editie C&R 2020 (Kamerstuk 33 173, nr. 21) ook de politie en het Openbaar Ministerie, waardoor de expertise verder is verbreed. Beleid en praktijk zijn gediend met tijdige signalering van trends en ontwikkelingen in de criminaliteit. De publicatie van C&R is hierbij een belangrijke bron. De u nu aangeboden 20e editie – Criminaliteit en rechtshandhaving 2021 – brengt de periode 2011 tot en met 2021 in kaart. C&R beoogt ontwikkelingen in en samenhangen tussen criminaliteit en rechtshandhaving periodiek en systematisch in kaart te brengen. De publicatie biedt statistische informatie ter ondersteuning van de beantwoording van vragen op het gebied van criminaliteit en rechtshandhaving en is bedoeld als statistisch naslagwerk. Deze C&R 2021 editie is vergelijkbaar met de vorige editie en bevat kernstaten en figuren met daarbij bondige teksten. De onderliggende gegevens zijn in de vorm van Excel-tabellen digitaal te raadplegen via de website van het WODC, met daarin ook gegevens van vóór 2011.

Enkele bevindingen

De opstellers van het rapport hebben een selectie gemaakt van een aantal in het oog springende bevindingen.

In het afgelopen decennium, 2011–2021, daalde zowel het zelf gerapporteerd slachtofferschap – met name traditionele criminaliteit, zoals geweld, vermogen of vernieling – als de door de politie geregistreeerde criminaliteit sterk. De door de politie geregistreeerde criminaliteit daalde met 37%. Het geschatte aantal door burgers ondervonden traditionele delicten daalde sterker, met 42%. De daling in de geregistreeerde criminaliteit werkt in de hele keten door. Het totaal aantal sancties – opgelegd door politie, OM en rechter tezamen – daalde met 43%, sterker dan de geregistreeerde criminaliteit.

In 2021 is 16,0 miljard euro uitgegeven aan sociale veiligheid. Gecorrigeerd voor inflatie is dit een stijging van 6% ten opzichte van 2011 en een stijging van minder dan 1% ten opzichte van 2020. Het Ministerie van Justitie en Veiligheid ontving in 2021 ruim 1,4 miljard euro uit sociale veiligheid via boetes, ontnemingsmaatregelen e.d. Dit is een stijging van 44% ten opzichte van 2011 en een stijging van 61% ten opzichte van 2020. De inkomsten uit boetes en transacties was in 2020 sterk gedaald ten opzichte van 2019, mogelijk in verband met de COVID-19-pandemie. Recent daalde het geschatte aantal door burgers ondervonden traditionele delicten met een achtste (–13%) ten opzichte van 2019 (in 2020 heeft geen meting plaatsgevonden) naar 4,9 mln. delicten.¹ Hiermee was in 2021 ruim een op de zes Nederlanders van 15 jaar (17%) slachtoffer van traditionele criminaliteit. In 2020 was dit nog een vijfde (21%). De sinds 2011 continu dalende trend van geregistreeerde misdrijven en aantal verdachten lijkt zich – na een beperkte stijging (respectievelijk met 5 en 7%) in 2019 ten opzichte van 2018 – in 2020 en 2021 wederom voort te zetten, mede door de impact van de COVID-19-maatregelen op de samenleving. In het laatste jaar (2020–2021) daalde de geregistreeerde criminaliteit met 7% naar 754.000 en het aantal verdachten met 10% naar 236.000. In het kielzog van deze ontwikkelingen daalde ook de instroom OM verder, maar in bescheiden mate (–5%), naar 168.000. Ondanks deze dalingen in de voorafgaande fasen van de strafrechtelijke keten bleef het aantal door het OM in 2021 genomen beslissingen in misdrijfzaken nagenoeg gelijk ten opzichte van 2020 (175.000). Na een grote daling in 2020 (23% minder zaken dan in 2019) is het aantal door de rechter afgedane misdrijfzaken in 2021 met 6% toegenomen ten opzichte van het voorgaande jaar, maar niet terug op het niveau van voor de COVID-19-pandemie. En het totaal aantal sancties (opgelegd door politie, OM en rechter tezamen) bleef in het tweede COVID-19-pandemiejaar 2021 *per saldo* vrijwel constant (–1%), waar het eerste pandemiejaar – 2020 – een geduchte daling voorlegde (–18%). Per saldo:

Het aantal sancties OM en schuldigverklaringen door de rechter met straf steeg (met respectievelijk 1 en 4%), terwijl het aantal sancties van de politie daalde (–33%).

Het aantal door de politie geregistreeerde minderjarige verdachten van misdrijven daalde in de periode 2011–2021 met ruim de helft (–54%) tot minder dan 25.000. Het aandeel van de minderjarige verdachten binnen het totale aantal geregistreeerde verdachten nam daarmee af van 14% in 2011 tot 11% in 2021. Het aantal sancties dat politie, OM en rechter tezamen aan minderjarigen oplegden, hield vrijwel gelijke tred met het aantal verdachten en daalde met 57%. Het aandeel van de politie in de

¹ In 2021 is een wijziging opgetreden in de manier van uitvoeren en de vragenlijst van de CBS Veiligheidsmonitor (zie onderzoekverantwoording Veiligheidsmonitor 2021: <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2022/veiligheidsmonitor-2021/onderzoeksverantwoording>). Hierdoor zijn de resultaten van 2021 en die van de eerdere jaren niet meer 1-op-1 vergelijkbaar. Terugkijkend met de VM 2021 blijken de schattingen van het aantal delicten in die eerdere jaren aanzienlijk hoger uit te komen. Zo bedroeg de schatting van het aantal delicten in 2019 vóór de wijziging 3,4 mln.; omgerekend op basis van de VM 2021 is dit aantal in 2019 5,6 mln. delicten.

oplegging van sancties steeg, dat van het OM nam sterk af. Van 2020 op 2021 daalde het aantal door de politie geregistreerde minderjarige verdachten sterker (–13%) dan het aantal sancties (–9%).

Het effect van de COVID-19-pandemie op de gehele strafrechtsketen voor misdrijven is tweeledig. Enerzijds was er minder instroom, anderzijds zorgde de tijdelijke gedeeltelijke sluiting van de gerechtsgebouwen tijdens de eerste lockdown in 2020 voor een toename van de voorraden en een verschuiving in de wijze van afdoening. Tijdens de tweede lockdown waren de gerechtsgebouwen wel geopend maar vanwege de COVID-19-maatregelen konden de rechtbanken en gerechtshoven desalniettemin ook in 2021 niet op volle kracht draaien:

- Traditionele vormen van criminaliteit zoals geregistreerde woninginbraken, winkeldiefstallen en zakkenrollerij daalden met respectievelijk 23%, 11% en 19,5% ten opzichte van 2020. Mogelijk is dit toe te schrijven aan de voortzetting van het vele thuisblijven, de sluiting van niet-essentiële winkels tijdens de beide lockdowns en het sinds 2020 opnieuw verminderde toerisme als gevolg van de COVID-19 crisis.
- Opvallend is de ontwikkeling van criminaliteit met een digitale component. In 2020 nam het aantal registraties van cybercrime en horizontale fraude (waaronder fraude met online handel en WhatsApp fraude) toe met respectievelijk 128% en 48% ten opzichte van 2019. In 2021 steeg het aantal gevallen van cybercrime nog, maar die stijging is met 31% minder extreem. Het aantal registraties van horizontale fraude is zelfs afgenomen (–6%).
- De sterke daling van door de rechter afgedane misdrijfzaken in 2020 t.o.v. 2019 hangt samen met de COVID-19-maatregelen. Daardoor was er een gedeeltelijke, tijdelijke sluiting van de gerechten en een daling van het aantal dagvaardingen. In 2021 is het aantal afgedane zaken weer toegenomen, maar ligt nog steeds lager dan voor de COVID-19 periode.
- In 2021 steeg de instroom van ten uitvoer te leggen vrijheidsbenemende sancties in het gevangeniswezen met 14%. En ook stegen de taakstraffen en vrijheid beperkende sancties. Maar deze aantallen zijn daarmee nog niet terug op het niveau van voor de pandemie.
- In 2021 is de instroom van bijna alle ter executie aan het CJIB aangeboden financiële sancties gestegen. Het aantal strafbeschikkingen steeg zelfs met 38%. Dit aantal ligt nu hoger dan voor de COVID-19-pandemie. Het aantal schadevergoedingsmaatregelen is weer terug op het niveau van voor de COVID-19-pandemie.
- Het aantal overtredingen (feiten) dat opsporingsinstanties (bijv. Politie, BOD-en, etc.) insturen naar tenuitvoerleggingsinstanties of het Openbaar Ministerie (OM) is sinds 2011 toegenomen met 1% tot 432.000 in 2021.
Vergeleken met het voorgaande jaar steeg het aantal overtredingen met 37%, voornamelijk als gevolg van het negeren van de mondkapjesplicht.
- Het aantal overtredingszaken dat door de kantonrechter strafrechtelijk behandeld werd, daalde tussen 2011 en 2021 met 55% tot 55.000 zaken. Vergeleken met het voorgaande jaar steeg het aantal zaken in 2021 met 94% als gevolg van de heropening van de rechtbanken na de gedeeltelijke sluiting in 2020.

Openbaarmaking

C&R 2021 is op 13 oktober 2022 openbaar gemaakt op de website van het WODC (www.wodc.nl).

De Minister van Justitie en Veiligheid,
D. Yeşilgöz-Zegerius